

Мада је у питању грађа књига се с пажњом чита и из ње се може извући многи користан податак. Посебно је вредна за истраживаче политичке историје Србије, па у оквиру ње и Ваљева и околине. И поред непотпуности грађе може се доћи до драгоцених сазнања о почецима рада ове странке и њеним одборима, организованости, саставу чланства, сугестијама упућеним Главном одбору о даљем раду странке.

Некомплетност грађе не даје могућност целовитог поређења појединих места и развијености радикалског покрета, али се те разлике у већој или мањој мери назирју.

Трудом Музеја у Смедереву објављена је ова књига као посебно издање, књига 16.

Др Леонтије Павловић је овим делом још једном потврдио ширину свог интересовања за српску прошлост, велико знање и осећај за вредност архивске грађе.

Мр Милан Трипковић

Бранко ВУЈОВИЋ, БРАНКОВИНА, Београд 1986.

Пре неколико лета обнародована је књига о Бранковини из пера Бранка Вујовића. За њену појаву дугује се захвалност аутору, Републичком заводу за заштиту споменика културе из Београда, Друштву историчара уметности Србије и Народном музеју из Ваљева. „Бранковина” је штампана у београдској штампарији „Радиша Тимотић”.

Вујовићево дело о Бранковини беспрекорно је одштампано и снабдевано са великим бројем црно-белих фотографија и цртежа. Подељено је на десет поглавља и употпуњено резимеом на француском језику, прегледом записа и натписа који се налазе на надгробним споменицима, старим богослужбеним књигама, дарованим црквеним сасудима и географско-именским регистром.

У уводном делу аутор са пуно љубави и поштовања говори о значају историјско-руралног комплекса у Бранковини који по занимљивости, особености и повесној улози у борбама за слободу нашег народа са почетка прошлога столећа представља изузетно знаменити национално-историјски комплекс.

После детаљног описа Бранковине и њеног географског положаја аутор је у поглављу које је насловио: историјски развој, прешао на излагање историографских података о пореклу становништва, посебно породице Ненадовић и Проте Матеје као једног од њених истакнутијих чланова.

Следећи део посвећен је записима Хаџи-Рувима Нешковића родом из Бабине Луке и Проте Матеје исписаним на богослужбеним књигама бранковачког храма које су печатане у Москви, Кијеву и Бечу током XVIII века и доцније. То су већином кратки текстови, драгоцен а често и једина сведочанства о многим догађајима и личностима из бурне прошлости нашег живља од средине XVIII до половине XIX столећа.

Остацима старог гробља и цркве који се налазе на северној шумом прекирвеној падини Шабатовца, Вујовић је посветио наредно поглавље. Гробље је напуштено у доба градње садашње цркве. Његови споменици зналачки су обрађени. Према сачуваним историјским изворима најстарији храм бејаше смештен у подножју Поповог брда, његови остаци нису доспели до нашег времена.

У средишњем петом поглављу, обрађен је храм Св. Арханђела који је подигнут 1829–1830. године захваљујући посебном залагању Проте Матеје и његових сељака. Црква је истражена са истојске архитектонске и историјско-уметничке равни.

Захваљујући значају Бранковине, у судбоносним дешавањима српског народа крајем XVIII и почетком XIX столећа, старости храма и истакнутим личностима тога доба које су везане за ово село, у ризници храма похрањен је приличан број очуваних покретних историјских споменика. Ту се налазе црквене утвари, иконе, старе књиге и историјска документа.

У седмом делу обрађени су споменици народног градитељства. Поред собраница, бунара, Протиног вајата посвећена је дужна пажња и кући проте Светозара

Петровића (деда по мајци Десанке Максимовић) и последњем дому где су живели Ненадовићи пред пресељење у Ваљево средином прошлога века.

По довршеној градњи цркве Прота Матеја је са сељанима подигао школу 1830–34. године која је коришћена до 1895. Тог лета Бранковина је добила нову школску зграду. Поред ова два просветна здања ту се налази и један помоћни објекат.

Посебну вредност споменичког комплекса у Бранковини представљају надгробни споменици кнеза Алексе Ненадовића, војводе Јакова, Проте Матеје, војводе Симе и других из ове угледне породице. Поред њих, ту се налазе гробови чланова породица бранковачких пароха, неких из других заслужнијих кућа и споменик ратницима од 1912. до 1919. године из Бранковине и суседних села.

Вујовић је своју књигу привео крају изношењем утицаја Бранковине и њених житеља на песникињу Десанку Максимовић и њено стваралаштво.

Дакле, аутор је у поменутој монографији о на далеко знаној Бранковини обрадио са више аспеката непокретне и у њима налазеће се покретне историјске споменике. Своје излагање зачинио је прилогом о Десанки Максимовић и њеним смишљено одабраним стиховима.

Свеукупно узевши, Вујовићева „Бранковина” и поред низа историјских непрецизности представља веома значајно остварење. Неубичајена је, занимљива и похвална концепција аутора који једно дело о непокретним и покретним културним добрима започиње и довршава песмама Десанке Максимовић.

Бранко Вујовић је монографијом о Бранковини обогатио нашу културну баштину изузетно вредним остварењем, давши уједно солидан образац потоњим посленицима како се приступа сличним пословима на пољу заштите и презентације историјских споменика.

На крају би требало нагласити потребу да сваки спомен комплекс и појединачни знаменитији споменик у догледно време добију овакве монографије.

Милоје Ж. Николић

АЗБУКОВИЦА, земља, људи и живот, Љубовија 1985.

Међу историографским делима о прошлости и садашњости Србије све је више прилога који говоре о појединим њеним областима. Истраживања локалне историје, историје мање-више заокружених целина територијалних или градова, веома се негује у последњим деценијама. Пространство северозападне и западне Србије, област између Саве, Дрине, Колубаре, подручја Црне Горе, Повлена, Маљена и Сувобора, описивано је у бројним појединачним студијама различите тематике, а у претходне две године, 1985. и 1986., објављене су и три обимније монографије: АЗБУКОВИЦА, земља људи и живот, Љубовија 1985., ЈАДАР У ПРОШЛОСТИ, Нови Сад 1985. и РАЂЕВИНА У ПРОШЛОСТИ, Београд 1986. Настале на основу постојеће литературе објављених извора и самосталних архивских и теренских истраживања, ове монографије, иако не обухватају исте временске периоде и истоветну тематику и немају једнаку научну вредност, значајне су за упознавање области о којима говоре. Истовремено су јединствен начин за постепено припремање једне енциклопедијске историје Србије у којој би биле забележене научно искристалисане чињенице о свим вредностима, личностима, делима и збивањима, на њеном тлу.

АЗБУКОВИЦА, земља, људи и живот, је дело групе аутора, озбиљна монографија, настала на принципима научне методологије, са разноврсним пропратним прилозима, на 535 страница. Издавач је Самоуправна интересна заједница културе Општине Љубовија, а штампана је у Ваљеву, у ГИРО „Милић Ракић”. Обухвата приказ географских одлика и преглед развоја области од праисторије, закључно са годинама издавања.

Азбуковица, област између ваљевске подгорине, Црне Горе, Јадра, Рађевине и Дрине, није била јединствена територијална или административна целина све до XIX века, односно до 1834. године, када је у ослобођеној српској кнежевини образован азбуковачки срез са седиштем у Љубовији, новој варошици. Среска територија, без обзира на измене током више од једног века, задржала је углавном исти обим све до укидања среза 1955. године. Тада је 27 насеља припало општини Љубовија и гру-